

DE CARABIDAE VAN DE GENTSE KANAALZONE (1962 - 1972)

(Coleoptera, Carabidae)

(Rino DALL'ASTA)

Hoewel de Gentse Kanaalzone in vijftien jaar tijd op bijna spookachtige wijze tot een metalen lelijkheid is verworden, zal blijken uit het groot aantal loopkevers - vooral uit enkele geïmporteerde en zeldzame exemplaren - dat dit gebied bijzonder rijk is aan zandminnende en zelfs halofiele soorten. Daardoor heeft deze regio een eigen karakter, mede bepaald door de aanwezigheid van de haven vanwaar adventieve soorten zich verspreiden.

Vooraf wens ik duidelijk te stellen dat de lijst strekt van 1962 tot 1972, een woelige periode in het industrialisatieproces van de Gentse Zeehaven. Daarom is het niet uitgesloten dat bepaalde soorten mogen worden geschrapt door het terugdringen of het verdwijnen van biotopen.

Het gebied omvat de gemeenten Oostakker en Desteldonk en de rechteroever van het kanaal Gent-Terneuzen, Wondelgem, Evergem en Kluizen op de linkeroever. Ook binnen deze nauwe begrenzing werden hooguit enkele interessante biotopen aan studie onderworpen :

- de grasbermen en -kanten van sekundaire wegen,
- de kale zandvlakten, gelegen tussen industriële complexen, en later opgeslorpt door de steeds groter wordende vlek petrochemische bedrijven,
- de uitgestrekte plassen, ontstaan op de opgespoten terreinen waar grote hoeveelheden zand werden gewonnen.

Door de differentiatie van de vangmethoden meen ik met vrij veel zekerheid te mogen stellen dat de inventaris van Carabidae binnen dit gebied zowat volledig is, voor hogervermelde periode althans.

Gebruikte vangmethoden :

- oplichten van stenen, doorweekt karton, lompen, afval allerhande aan wegkanten, in uitgedroogde grachten, aan slootoevers;
- overdadig bevoeien van zandige oevers aan plassen, sloten enz.;
- systematisch zeven van plantenafval, humus, strooisel e.d. waarbij werden gebruikt :
 - a. insektenzeven van verschillende maaswijdte,
 - b. een Berlese-apparaat, zonder gloeilamp om te vlugge uitdroging van zeefsel te vermijden.

Opmerking :

- binnen het gebied werd het plaatsen van vallen absoluut irrelevant gevonden, aangezien ratten e.d. de stukken aas uit de potten roofden.
- op licht komen minder Carabidae af dan men pleegt te denken; slechts enkele Bradycellus-soorten werden op die manier gevangen. Het zijn doorgaans Dytiscidae en Scarabaeidae (Aphodius sp.) die door lichtbronnen worden aangetrokken.

INVENTARIS : CARABIDAE (met ekologische randbemerkingen)

Carabini :

Carabus granulatus L. : talrijk (onder stenen, in wilgestobben) Wondelgem, Desteldonk, Ertvelde-Kluizen.

Nebrini :

Nebria brevicollis F. : talrijk.

Leistus fulvibarbis Dejean : gezellig bijeen in wilgehakhout, gezeefd.

Notiophilini :

Notiophilus biguttatus F. : talrijk op vochtige oevers.

Notiophilus palustris Duftschmid : eveneens algemeen.

Elaphrini :

Elaphrus cupreus Duftschmid : vrij algemeen aan zandige oevers; jaagt dikwijls in de zonneschijn in gezelschap van Bembidion- en Stenus-soorten.

Elaphrus riparius L. : idem.

Loricerini :

Loricera pilicornis F. : zeer algemeen aan oevers.

Cicindelini :

Cicindela hybrida L. : talrijk op zandvlakten, vliegt uitstekend.

Scaritini :

Clivina collaris Herbst : typische graafkever; schijnt evenwel niet gebonden te zijn aan oevers, zoals het genus Dyschirius Bonelli.

Clivina fossor L. : idem.

Dyschirius globosus Herbst : talrijk in zeefsel (wegbermen).

Dyschirius politus Dejean : plaatselijk algemeen aan oevers.

Dyschirius obscurus Gyllenhal : niet algemeen.

Broschini :

Brosicus cephalotes Panzer : verspreid op zandvlakten; graaft zich in onder stenen, puin e.d. Deze soort wordt in de "Catalogue des Coléoptères de Belgique" als zeer algemeen opgegeven; persoonlijk vind ik deze vaststelling allesbehalve exakt : Brosicus is zeer lokaal.

Trechini :

Trechus quadristriatus Schrank : zeer algemeen in vochtige humuslagen.

Bembidiini :

Asaphidion flavipes L. : algemeen aan wegranden.

Ocys quinquistriatus Gyllenhal : 1 ex. onder populiereschors.

Bembidion (*Notaphus*) *varium* Olivier : op oeverzand.

Bembidion (*Notaphus*) *semipunctatum* Donovan : idem vorige soort.

Bembidion (*Trepanes*) *articulatum* Panzer : algemeen op vochtige plaatsen (ook gezeefd uit plantenresten).

Bembidion (*Philochthus*) *biguttatum* F. : algemeen aan oevers.

Bembidion (*Bembidion*) *quadripustulatum* Serville : 3 exemplaren.

Bembidion (*Peryphus*) *femoratum* Sturm : zeer algemeen in vochtig zand.

Bembidion (*Peryphus*) *ustulatum* L. : zeer algemeen; deze soort heeft geen voorkeur voor zandoevers, zoals de meeste *Bembidiini*.

Bembidion (*Testedium*) *bipunctatum* L. : 1 exemplaar aan oever.

Bembidion (*Metallina*) *lampros* Herbst : zeer algemeen; op dezelfde vindplaatsen als *B. ustulatum* L.

Bembidion (*Chrysobracteum*) *argenteolum* Ahrens : op zand. Deze laatste soort is zeer lokaal en gebonden aan zandformaties : duinruggen en -pannen, heivelden.

Perigonini :

Perigona nigriceps Dejean : een zeer zeldzame soort. Gezeefd uit plantenresten (Wondelgemse Meersen) 1 exemplaar; geïmporteerd langs de zeehaven? In België slechts twee vindplaatsen : Muno en Oudergem (cf. "Catalogue des Coléoptères carabiques de Belgique").

Anisodactylini :

Anisodactylus binotatus F. : zeer algemeen op vochtige plaatsen.

Harpalini :

Harpalus pubescens Müller : zeer algemeen op droge zandgrond; tussen vegetatie rondlopend.

Harpalus affinis Schrank : zeer algemeen onder stenen op droge plaatsen. Ontelbare var. *viridulus* Fourcroy : overwegend groen gekleurd.

Harpalus distinguendus Duftschmid : vrij algemeen; ingegraven onder stenen, zoals de meeste kevers uit dit genus.

Harpalus latus L. : verkiest vochtige biotopen; talrijk gezeefd uit humuslagen.

Harpalus rubripes Duftschmid : minder talrijk dan voorgaande soort.
Harpalus rufitarsis Duftschmid : algemeen.
Harpalus smaragdinus Duftschmid : algemeen.
Harpalus tardus Panzer : schijnt algemeen te zijn; weinig talrijk aangetroffen binnen ons gebied.
Harpalus picipennis Duftschmid : een zeldzame soort die halofiel lijkt te zijn, ofschoon ze ook in Midden-België werd waargenomen.

Stenolophini :

Stenolophus teutonius Schrank : verspreid voorkomend.
Stenolophus mixtus Herbst : zeldzamer dan vorige soort.

Bradycellini :

Bradycellus harpalinus Serville : algemeen tussen bladeren; komt af op lichtbron.
Bradycellus verbasci Duftschmid : even algemeen.

Acupalpini :

(een reeks moeilijk te determineren soorten, die alle voorkomen aan oevers).

Acupalpus brunnipes Sturm : vrij algemeen.
Acupalpus dorsalis F. : minder algemeen.
Acupalpus flavicollis Sturm : algemeen.
Acupalpus luteatus Duftschmid : algemeen.
Acupalpus maculatus Schaum : doorgaans halofiel; komt verspreid voor in het gebied.
Acupalpus meridianus L. : meer nog dan de andere Acupalpini leeft deze soort gezellig tesamen in groepen van 10 en meer exemplaren.

Pterostichini :

Pterostichus (Lagarus) vernalis Panzer : zeer algemeen in rottend plantaardig materiaal.
Pterostichus (Poecilus) cupreus L. : verbreid; loopt rond in de zonneschijn (aan wegranden e.d.).
Pterostichus (Poecilus) lepidus Leske : op zandgrond; weinig waargenomen.
Pterostichus (Argutor) strenuus Panzer : zeer algemeen; veelal in gezelschap van P. vernalis Panzer en P. nigrita F.
Pterostichus (Omaseus) vulgaris L. : zeer algemeen in de akkers.
Pterostichus (Platysma) niger Schaller : minder algemeen; gezellig in wilgehakhout.
Pterostichus (Melanius) nigrita F. : zeer algemeen op vochtige plaatsen.

Sphodrini :

Calathus erratus Sahlberg : verspreid.
Calathus fuscipes Goeze : grootste soort uit het genus; zeer algemeen op zandgrond; veelal tussen boomwortels e.d.

Calathus melanocephalus L. : zeer algemeen.
Calathus ambiguus Paykull : minder algemeen; 3 exemplaren gevonden.
Calathus mollis Marsham : halvfiele soort! Komt hier en daar voor in het gebied.

Anchomenini :

Olisthopus rotundatus Paykull : 1 ex. gezeefd uit humus.
Agonum (Anchus) obscurum Herbst : zeer algemeen; gezeefd uit bladaarde in gedroogde grachten.
Agonum (Anchomenus) ruficorne Goeze : idem als A. obscurum Herbst.
Agonum (Limodromus) assimile Paykull : zeer algemeen; overwintert in groepen van 20 à 40 exemplaren onder wilgeschors.
Agonum (Agonum) marginatum L. : verspreid voorkomend aan oevers.
Agonum (Agonum) moestum Duftschmid : minder algemeen dan A. marginatum L. Verkiest humuslagen in wilgebosjes.
Agonum (Agonum) muelleri Herbst : algemeen.
Agonum (Europhilus) thoreyi Dejean : algemeen in humus (grachtkanten).
Agonum (Idiochroma) dorsale Pontopidan : zeer algemeen; overwintert als A. assimile Paykull.

Amarini :

(Alle Amarini hebben een voorkeur voor droge, zandige terreinen; in tegenstelling tot de meeste Carabidae zijn het dieren die in zonneschijn op hun prooi jagen; vele zijn overigens herbivoor).

Amara plebeja Gyllenhal : zeer algemeen.
Amara aenea De Geer : de meest verspreide en algemene soort.
Amara anthobia Villa : verspreid.
Amara communis Panzer : algemeen in ons gebied.
Amara curta Dejean : algemeen.
Amara famelica Zimmer : verspreid in ons gebied, ofschoon ze in de "Catalogue des Coléoptères de Belgique" slechts aangegeven is van de duinpannen in de Kempen.
Amara lucida Duftschmid : vrij algemeen.
Amara lunicollis Schmidt : zeer algemeen.
Amara similata Gyllenhal : zeer algemeen.
Amara bifrons Gyllenhal : algemeen.
Amara fulva De Geer : een van de zeldzame Amarini die zich op vrij grote diepte ingraaft onder stenen e.d.
Amara spreta Dejean : zeer algemeen.

Callistini :

Chlaenius nigricornis F. : 1 exemplaar op zeer vochtig weiland.
Chlaenius nitidulus Schrank : idem.

Oodini :

Oodes helopioides F. : 2 exemplaren op vochtig weiland.

Badistrini :

Badister bipustulatus F. : algemeen, maar plaatselijk.
Badister sodalis Duftschmid : zeldzaam.

Lebiini :

Lebia chlorocephala Hoffmann : 2 exemplaren, schijnt zeer lokaal te zijn.

Demetriini :

Geen waarnemingen.

Dromiini :

Dromius linearis Olivier : algemeen (gezeefd uit plantenafval).
Dromius melanocephalus Dejean : algemeen.
Metabletus foveatus Fourcroy : zeer algemeen op zandgrond.

Besluiten :

Rekening houdend met het ondankbare karakter van het terrein (monotonie van de regio, belangrijke graad van industrialisatie en consequente afvallozing), en vooral met de voortdurend veranderende structuur van het landschap (verdwijnen van weiland, wegranden, wilgenrijen en sloten) in de periode 1964 tot 1966, kunnen wij vaststellen dat het gebied nog interessante soorten herbergt. In de eerste plaats lijken de halofiele soorten belangwekkend; werden deze door verschillende golven van transgressies tot in het binnenland meegevoerd, of beantwoordt hun aanwezigheid aan normale migratorische verschijnselen? Ter tweede schijnt het me toe dat *Perigona nigriceps* Dejean an sich een buitenbeentje is : het is een kosmopoliet die "toevallig" voorkomt in België. Hoe is zijn aanwezigheid te verklaren in de Wondelgemse Meersen? Wij nemen aan dat vooralsnog geen geldige besluiten zijn geformuleerd betreffende deze verspreidingsonderzoeken, of : hoe het blijkt dat over onze lokale keverfauna nog heel wat te vertellen valt...

Literatuur :

- AUBER, L., 1965 : Atlas des coléoptères de France, tome 1. Ed. Boubée Paris.
- BRAKMAN, P.J., 1966 : Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggende gebied. Monografie nr. 2 van de Nederlandse Entomologische Vereniging.
- DERENNE, E., 1957 : Catalogue des Coléoptères de Belgique, fasc. 2, Caraboidea : Carabidae. Société royale d'Entomologie de Belgique.

- HORION, A., 1935 : Nachtrag zu Fauna Germanica von E. REITTER. Hans Goecke Verlag.
- KUHNT, P., 1911 : Illustrierte Bestimmungstabellen der Käfer Deutschlands. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart.
- SCHAUFUSS, C., 1876 : Calwers Käferbuch. Verlag E. Nägele, Stuttgart.
- SCHILSKY, J., 1909 : Systematisches Verzeichnis des Käfer Deutschlands und Deutsch-Osterreichs. Verlag Strecker & Schröder, Stuttgart.
- STRESEMAN, E., 1964 : Exkursionsfauna Wirbellose II/1. Volk und Wissen Volkseigener Verlag, Berlin.
- VENEMA, P., 1969 : Loopkevertabel. Uitgeverij Nederlandse Jeugdbond

Summary : In the period 1962-1972 the author collected the Carabidae species in the canalzone of Ghent (Belgium, Flanders), using many different collecting methods. Therefore the inventory is fairly complete : 91 species. A complete list of these species is given, with comments on the sampling methods, phenology, habitat etc. Perigona nigriceps Dejean was captures for the third time in Belgium.

Résumé : Au cours de la période 1962-1972, l'auteur a récolté les Carabidae dans la zone du canal de Gand (Belgique, Flandres) en utilisant diverses méthodes de capture. De ce fait l'inventaire est pratiquement complet : 91 espèces. L'auteur donne une liste complète de ces espèces avec les commentaires des méthodes de capture, de la phénologie, habitat etc. Pour ce qui concerne Perigona nigriceps Dejean, ce n'est que la troisième fois que cette espèce a été capturée en Belgique.

R. DALL'ASTA : B.L. Pussemierstraat 173, B-9900 EEKLO.